

АНАЛІЗ ВИБОРІВ ПРІОРИТЕТІВ МИНУЛОГО, ТЕПЕРІШНЬОГО Й МАЙБУТНЬОГО ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК У РАННІЙ ДОРОСЛОСТІ

У статті визначено пріоритетні сфери реалізації молодого особистості. За допомогою емпіричного дослідження встановлено, які з життєвих сфер і як часто люди в ранній дорослості обирають домінантами минулого, теперішнього і майбутнього. Проведено порівняльний аналіз пріоритетів молодих чоловіків і жінок у різних часових перспективах.

Ключові слова: *рання дорослість, життєві сфери, пріоритети минулого, теперішнього та майбутнього.*

The article presents the main areas of the young person realization. The empirical research revealed which life areas and how often are chosen dominant by young people in the past, present and future. The comparative analysis of the priorities of young men and women in different time perspectives has been done.

Keywords: *early adulthood, living areas, priorities of the past, present and future.*

Процес розвитку та самовдосконалення особистості передбачає прийняття й безперервну ревізію цінностей, моральних орієнтирів, сенсів. Ревізуючи й визначаючись зі своїми пріоритетами, людина формує власний світогляд і обирає подальший життєвий шлях. Зміна поглядів на актуальне, теперішнє спонукає особистість заново переглянути та оцінити минуле, а також відкоригувати чи сконструювати нові плани на майбутнє. Такий процес потребує глибокого аналізу й переосмислення різноманітних напрямів та сторін свого життя.

Одним із найбільш динамічних періодів у житті людини є період ранньої дорослості, коли з'являються нові перспективи розвитку, можливість і потреба самостійно обирати й свідомо конструювати власний життєвий шлях [1, с.208; 8]. У цей час людина обирає, ким і якою їй бути, які ролі належить обрати, яку позицію зайняти стосовно себе, інших людей і світу [3, с.357–455]. На наш погляд, саме в цей період особистість самостійно визначає, яким буде її життя в майбутньому, які ролі їй удасться засвоїти, які задачі вирішити, чого досягнути [2].

Рання дорослість як особливий віковий етап життя людини представлена в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема, К.Абульханової-Славської, І.Анциферової, Ш.Бюллер, Е.Еріксона, Т.Титаренко, Г.Шихі та ін. Духовний вимір особистості, цінності, життєві пріоритети загалом і в ранній дорослості зокрема висвітлені в працях таких сучасних вітчизняних дослідників, як М.Гасюк, Л.Заграй, З.Карпенко, В.Москальця, М.Савчина, Т.Титаренко тощо [1; 4; 6; 8].

Разом із тим, аналіз життєвих цінностей і пріоритетів чоловіків і жінок у сучасних життєвих умовах потребує щоразу нових емпіричних досліджень.

Метою нашої роботи є порівняльний аналіз життєвих пріоритетів минулого, теперішнього й майбутнього сучасних чоловіків і жінок періоду ранньої дорослості.

Завданнями дослідження є: 1) виокремити методом контент-аналізу перелік найбільш актуальних пріоритетів сучасної молоді; 2) дослідити пріоритети

минулого, теперішнього й майбутнього сучасних чоловіків і жінок періоду ранньої дорослості, здійснити їх порівняльний аналіз.

Поставлені завдання визначили комплекс методів нашої роботи, до яких увійшли: бесіда, структуроване інтерв'ю, авторська анкета, методи кількісного та якісного аналізу. Вибірка дослідження формувалася шляхом рандомізації, кількість досліджуваних становила 176 осіб: 92 жінки й 84 чоловіків віком від 20 до 25 років.

Емпіричне дослідження проблеми здійснювалося в кілька етапів. Так, на першому етапі дослідження було проведено бесіду та структуроване інтерв'ю, метою яких стало визначення пріоритетних життєвих сфер сучасної молоді.

Застосувавши метод контент-аналізу, ми виокремили чіткий перелік таких сфер. З метою економії часу представляємо кінцевий результат цього етапу роботи (табл. 1).

Таблиця 1

**Перелік пріоритетних життєвих сфер особистості
періоду ранньої дорослості**

№	Життєві сфери	
1.	Здоров'я	7. Професійне життя
2.	Зовнішність	8. Відпочинок і дозвілля
3.	Взаємини з близькими, друзями	9. Матеріальне становище
4.	Кохання, стосунки	10. Життєві цінності, сенси
5.	Суспільна активність	11. Віра, духовність
6.	Навчання, освіта	

На наступному етапі дослідження застосували авторську анкету, де перед досліджуваними було поставлено завдання визначити свої життєві пріоритети в минулому, теперішньому та майбутньому. В анкеті досліджувані давали відповіді на запитання стосовно представленого переліку (табл. 1).

Серед основних запитань були такі: 1) найбільш важливими для мого життя в минулому були...; 2) найбільш важливими для мого життя в теперішньому є...; 3) найбільш важливими для мого життя в майбутньому будуть...

Досліджувані обирали ті сфери, які, на їхню думку, були, є чи будуть найбільш важливими для життя в цілому в кожній із часових перспектив. Таким чином, було встановлено, які життєві сфери та як часто стають пріоритетними для сучасних чоловіків і жінок у ранній дорослості.

Результати емпіричного дослідження піддалися процедурі нормування з метою отримання відносних одиниць виборів респондентів і зіставлення пріоритетів молодих чоловіків і жінок у минулому, теперішньому й майбутньому (рис. 1–3).

Так, на рис. 1 відображено вибір життєвих пріоритетів минулого чоловіків і жінок періоду ранньої дорослості (цифри 1–11 позначають номери життєвих сфер особистості, наведених у табл. 1).

З рис. 1 помітно, що суб'єктивна оцінка та вибір респондентами пріоритетів минулого вказують на загальну домінуючу роль у чоловіків і жінок таких життєвих сфер, як «взаємини з близькими, друзями», «навчання, освіта», «здоров'я», «відпочинок і дозвілля», «матеріальне становище».

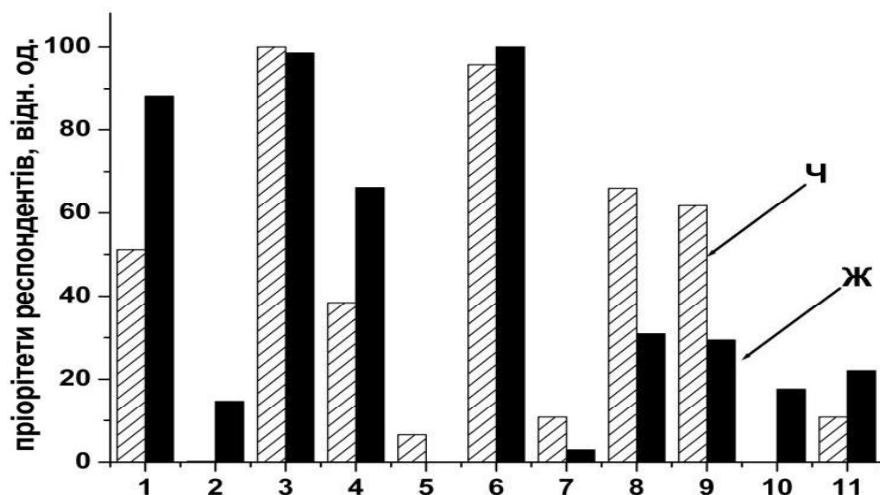

Рис. 1. Вибір життєвих пріоритетів минулого чоловіків і жінок періоду ранньої дорослості (позначення: Ч – чоловіки; Ж – жінки)

Приблизно половина жінок одним із найбільш значущих пріоритетів називає «кохання, стосунки», які значно рідше належать до пріоритетів минулого у чоловіків. Це можна пояснити тим, що чоловіки дещо пізніше замислюються над побудовою стосунків, пізніше створюють сім'ю, первинно надаючи пріоритет особистісному становленню та професійній реалізації [3, с.163]. У чоловіків значно частіше за жінок уже в минулому домінують такі сфери, як «суспільна активність», «професійна реалізація», «матеріальне становище».

У жінок переважають також сфери, що стосуються тіла («здоров'я», «зовнішність»). Оскільки дівчата більше стурбовані своєю зовнішністю в підлітковий і юнацький період [7], а здоров'я – це і привабливість, і можливості народити здорових дітей у майбутньому, то така ситуація у виборі пріоритетів минулого є зрозумілою.

Разом із тим чоловіки частіше за жінок до пріоритетів минулого відносять сферу «відпочинок і дозвілля». Згідно з аналізом бесід із респондентами, ця сфера асоціюється із безтурботністю дитинства та юнацьких років, що протиставляється необхідності в теперішньому брати відповідальність за власне життя й життя близьких, віддаючи більше сил та енергії іншим життєвим сферам. Досить рідко серед пріоритетів минулого зустрічаються «життєві цінності, сенси» та «віра, духовність». При цьому жінки частіше за чоловіків включають їх до переліку. Можемо це пояснити тенденцією жінок орієнтуватися на свій внутрішній світ, а чоловіків – відчувати свою цінність у перетворенні зовнішньої реальності [5].

Малозначущою для жінок і лише в окремих випадках пріоритетною для чоловіків у минулому є сфера «суспільного життя», що пов'язано з гендерними та віковими характеристиками досліджуваних.

Далі розглянемо та проаналізуємо пріоритети чоловіків і жінок, які є актуальними в теперішньому (рис. 2). Аналіз актуальних життєвих пріоритетів чоловіків і жінок у ранній дорослості свідчить про виражене домінування таких життєвих сфер, як: «здоров'я», «кохання, стосунки», «взаємини з близькими, друзями». Цікаво, що в чоловіків різко зростає значущість «кохання, сто-

сунків». Почуття інтимності, яке виникає в ранній дорослості, на думку Е.Еріксона, є першим ступенем зрілості особистості [3, с.116].

Серед доміантних пріоритетів чоловіків знаходиться також сфера «професійного життя». Для жінок побудова кар'єри (яка дещо рідше стає пріоритетом) належить до найближчих перспектив; для них більш значущим на даному етапі залишається «навчання, освіта».

Пріоритетною для обох статей є сфера «матеріального становища», яку молоді люди пов'язують з можливостями самореалізації в соціумі, створення й забезпечення власної сім'ї. Разом із тим помічаємо деяке зниження пріоритету сфери «відпочинок і дозвілля», особливо в чоловіків. Оскільки високі запити суспільства та світу вимагають від сучасної молоді активної «включеності» в життєвий процес, це потребує значних затрат часу та енергетичних ресурсів організму. Водночас спостерігаємо загальну високу значущість «здоров'я», яка, у порівнянні з минулим, стає значно вагомішою для молодих чоловіків.

У жінок зростає пріоритет «віри, духовності», який (згідно з аналізом бесід з респондентами) пов'язаний із реалізацією місії Жінки-Матері, щасливим сімейним життям і народженням здорових дітей. У чоловіків життєві цінності й духовність також набувають нового розуміння й значення, а внутрішні ідеали все частіше стають визначальними стосовно реалізації свого життєвого шляху.

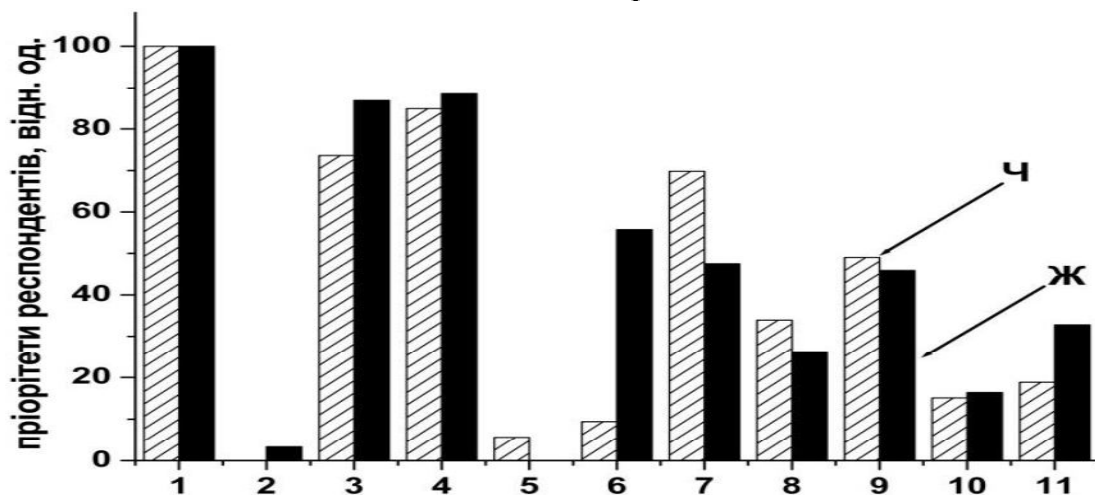

Рис. 2. Вибір життєвих пріоритетів теперішнього чоловіків і жінок періоду ранньої дорослості

Значущим для чоловіків залишається питання суспільної активності, яке загострюється в ракурсі можливості вплинути на актуальну ситуацію в країні, що є пріоритетом кожного 10-го чоловіка. Важливо відзначити, що на включення сфери «суспільне життя» до переліку пріоритетних життєвих сфер значною мірою вплинула ситуація в Україні. Адже, як відзначали респонденти в попередньому інтерв'ю, «це те, що почало турбувати й над чим стали замислюватись у зв'язку із сучасними подіями».

Цікаво, що приблизно 3% жінок (чого не помітно на діаграмі) також включають сферу «суспільна активність» до пріоритетів теперішнього. Водночас жінки більше стурбовані небезпекою для чоловіків, коханих, долею власних сімей у майбутньому.

Дуже рідко для чоловіків (і значно рідше, ніж у минулому, для жінок) пріоритетом у ранній дорослості стає «зовнішність». Водночас, коли «здоров'я» найчастіше зустрічається серед пріоритетів молоді, можемо стверджувати про переорієнтацію цінностей у сфері «тіла», вироблення нового погляду на себе, насправді важливе у своєму житті.

Ще одне важливе питання, яке ми повинні з'ясувати, це, які життєві сфери люди в ранній дорослості вважають пріоритетами на майбутнє. Узагальнення відповідей респондентів (рис. 3) свідчить, що найчастіше пріоритетними для молодих людей стають такі сфери, як: «здоров'я», «взаємини з близькими, друзями», «кохання, стосунки», «професійне життя» та «матеріальне становище». Дещо рідше – сфери «відпочинок і дозвілля», «віра, духовності».

Для жінок домінантними є «здоров'я», «взаємини з близькими, друзями», а для чоловіків на першій позиції – «кохання, стосунки». Оскільки для жінок сфера «кохання, стосунки» частіше була пріоритетною в минулому й теперішньому, то майбутнє жінки передовсім пов'язують із турботою про власну сім'ю, народженням і вихованням дітей. Водночас для жінок важливим є збереження зв'язків з батьківською сім'єю, друзями, оточенням.

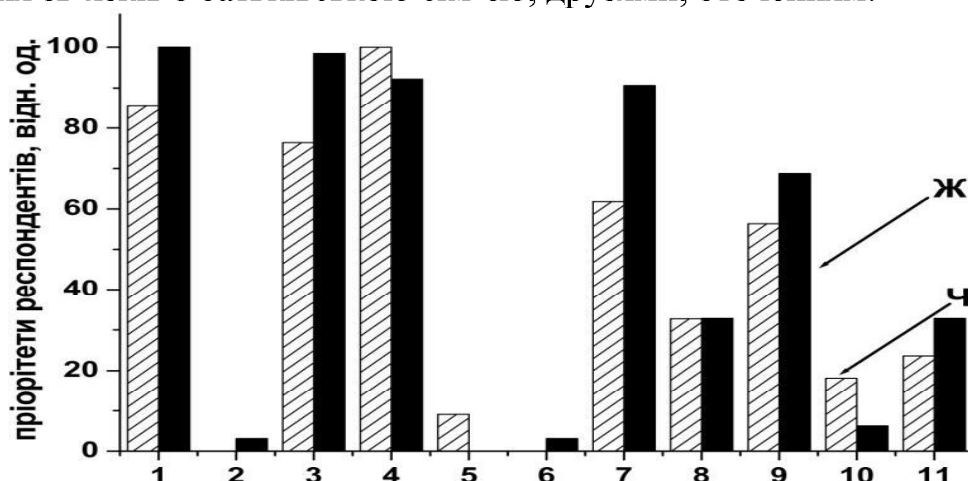

Рис. 3. Вибір життєвих пріоритетів майбутнього чоловіків і жінок періоду ранньої дорослості

Для жінок частіше, ніж для чоловіків пріоритетом є «професійне життя» і «матеріальне становище». Так виявляється своєрідна турбота сучасної жінки про можливість бути фінансово незалежною від чоловіка, мати змогу за потреби самостійно забезпечити себе та своїх дітей. При цьому жінки роблять велику кількість виборів, ставлять перед собою більше життєвих завдань.

Як пріоритети майбутнього респонденти-чоловіки дуже рідко обирають сфери «зовнішність» і «навчання, освіта». А жінки практично не відносять до пріоритетів майбутнього сферу «суспільна активність».

Аналіз анкетних даних, бесід та інтерв'ю з респондентами дає можливість простежити динаміку пріоритетів сучасних чоловіків і жінок від минулого до теперішнього та майбутнього. Згідно із таким аналізом, провідними цінностями сучасної молоді є сфера взаємин і здоров'я. Домінуюча роль навчання та освіти

замінюється вагомістю професійного життя. З набуттям зрілості дещо зростає важливість життєвих цінностей і духовності особистості.

Висновки.

1. Визначено перелік найбільш актуальних пріоритетів особистості в ранній дорослості. До них належать: «здоров'я», «зовнішність», «взаємини з близькими, друзями», «кохання, стосунки», «суспільна активність», «навчання, освіта», «професійне життя», «відпочинок і дозвілля», «матеріальне становище», «життєві цінності, сенси», «віра, духовність».

2. Серед пріоритетів минулого молоді люди найчастіше обирають такі, як: «взаємини з близькими, друзями», «навчання, освіта», «відпочинок і дозвілля», «здоров'я», «матеріальне становище». Для жінок одним із найбільш значущих пріоритетів минулого є «кохання, стосунки», що для більшості чоловіків набуває вагомості пізніше.

3. У теперішньому найбільш актуальними для обох статей є сфери «здоров'я», «кохання, стосунки», «взаємини з близькими, друзями», «матеріальне становище», а також «професійне життя» у чоловіків та «освіта, навчання» у жінок. Дещо зростає роль сенсів і духовності особистості. У чоловіків актуалізується значущість суспільної активності, можливість впливати на ситуацію в країні. Найрідше серед пріоритетів теперішнього зустрічається сфера «зовнішності», яка поступається «здоров'ю».

4. Стосовно майбутнього зберігається подібна тенденція. Тут домінуючим пріоритетом чоловіків є сфера «кохання, стосунки», а для жінок провідної цінності набувають «здоров'я» та «взаємини з близькими, друзями». Також сфера «професійного життя» витісняє актуальність «навчання, освіти» і стає одним із головних напрямів реалізації кожної зі статей.

Поглиблений аналіз пріоритетів сучасної молоді в минулому, теперішньому й майбутньому є передумовою побудови нових стратегічних підходів до диференційованої практичної роботи з чоловіками та жінками. Водночас таке дослідження відкриває перспективність і затребуваність подальших емпіричних досліджень періоду ранньої дорослості.

1. Гасюк М. Б. Стратегії реалізації життєвого шляху особистості в ранній дорослості / Мирослава Гасюк, Оксана Гринів ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України // Актуальні проблеми психології : Психологія особистості : Психологічна допомога особистості / за ред. С. Д. Максименка. – К., 2013. – Т. 11, вип. 7. – С. 207–214.
2. Гринів О. М. Проблеми молодого покоління: пошуки справжності в орієнтирах сучасності [Електронний ресурс] / Оксана Гринів // Актуальні проблеми сучасної соціальної психології : матеріали Міжнар. Інтернет-конф., 20–25 берез. 2014 р. / за ред. І. Гоян, Л. Заграй. – Режим доступу : <http://conference.pu.if.ua/forum/files/20-25032014/gryniv.pdf>. – С. 22–29.
3. Психология возрастных кризисов : хрестоматия / сост. К. В. Сельченко. – Мн. : Харвест, 2000. – 560 с.
4. Карпенко З. С. Аксіологічна психологія особистості / З. С. Карпенко. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2009. – 512 с.
5. Малкина-Пых И. Г. Гендерная терапия / И. Г. Малкина-Пых. – М. : Эксмо, 2006. – 928 с.
6. Савчин М. Духовна парадигма психології : монографія / Мирослав Савчин. – К. : Академвидав, 2013. – 252 с.

7. Сергеєнкова О. П. Вікова психологія : навч. посіб / О. П. Сергеєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Соханова, О. В. Пасека. – К. : Центр учбової л-ри, 2012. – 376 с.
8. Титаренко Т. М. Испытание кризисом : Одиссея преодоления / Т. М. Титаренко. – К. : Людопринт Украина, 2009. – 277 с.

УДК 37.013.73

Галина Груць

РОЛЬ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ФОРМУВАННІ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Проаналізовано педагогічні умови, які сприяють формуванню духовної культури студентської молоді. Духовна культура сучасної студентської молоді характеризується змістом і рівнем їх особистісної культури.

Духовне виховання через систему вивчення предметів соціально-гуманітарного циклу, участь у соціально значущій діяльності (зокрема благодійницькій), визначає ціннісне ставлення до життя, забезпечує стійкий, гармонійний розвиток молодшої людини. Особистісно зорієнтовані дисципліни гуманітарного циклу сприяють утвердженню у свідомості студентів почуття відповідальності, обов'язку, честі й совісті, інших чеснот, які підвищують рівень духовної культури через засвоєння певних знань і формують людські, професійні, ділові та морально-етичні якості.

Ключові слова: *духовність, духовна культура, духовні потреби, духовні цінності, духовні здібності.*

The article analyses the pedagogical conditions contributing to spiritual self-actualization of students. Spiritual culture of modern students is characterized by the content and level of their personal culture.

Spiritual education through a system of studying the socio-Humanities, participation in social activities (including charitable), defines value attitude to life, providing a stable, harmonious development of the young person. Personality-oriented disciplines Humanities promote in the minds of the students a sense of responsibility, duty, honor, and conscience and other virtues, which increase the level of spiritual culture through assimilation of certain knowledge and build the human, professional, business and moral qualities.

Keywords: *spirituality, spiritual culture, spiritual needs, spiritual values, spiritual abilities.*

Поняття «духовність» останнім часом стало чи не найуживанішим в українській науковій і публіцистичній лексиці. Стосовно проблем духовності дискутують учені, теологи, політики. До створення духовної Української держави закликають урядовці, до формування духовної особистості – педагоги. Духовність не можна вважати вродженою якістю, оскільки від народження особа має лише задатки й нахили, які можуть сформуватись під впливом різних факторів. Важливим аспектом розвитку духовності є волевиявлення або прагнення людини працювати над собою, долати труднощі, підійматися до висот власних можливостей, творячи особисту духовність.

Проблема духовного розвитку досить багатоаспектна. Значну увагу їй приділено в працях вітчизняних і зарубіжних учених. Дослідження психології духовності у вітчизняній науці здійснювали М.Боришевський, О.Киричук,